

Oslo, 25 februar, 2021

Til Nærings- og fiskeridepartementet
Kongensgate 8
0153 Oslo

INNSPILL TIL STATSBUDESJETT 2022 FRA NORSK INDUSTRIFORUM FOR ROMVIKSOMHET (NIFRO)

Forslag til statsbudsjett 2022, kapittel 922.

VIRKEMIDLENE FOR NORSK ROMNÆRING MÅ TILPASSES SATSINGEN

2020 var et travelt år for norsk romsektor. Norge vedtok en ny romstrategi, en ny langtidsplan for Forsvaret, og gav en bevilgning til Andøya Space for å iverksette en satsing på en spaceport. I tillegg bekreftet Norge deltakelse i EUs romprogram, Horisont Europa og det Europeiske Forsvarsfondet. For de to sistnevnte er det forventet at betydelige midler vil gå til romvirksomhet. Det er sjelden at det må gjøres så mange viktige beslutninger i løpet av et år, og for en virksomhet i vekst danner dette grunnlaget for norsk romvirksomhet i flere ti-år fremover.

I den nye romstrategien bekrefter regjeringen at man skal satse på romvirksomhet, og at et hovedmål er å sikre lønnsomme bedrifter, vekst og sysselsetting. Regjeringen lover mot dette målet at de vil:

- Arbeide for at norsk, romrelatert næringsliv skal ha forutsigbare og gode rammevilkår.
- Arbeide for at norsk næringsliv skal kunne konkurrere om kontrakter til internasjonale romprogrammer med norsk deltakelse.
- Legge til rette for god samordning mellom relevante virkemiddelaktører slik at nasjonale følgemidler og ordninger under Forskningsrådet og Innovasjon Norge sammen støtter effektivt opp om utviklingsmulighetene for norsk romvirksomhet.

NIFRO etterlyser at regjeringen følger opp på sine ambisjoner. Det er et spesielt behov for økt tilgang til utviklingsmidler for at norsk romnæring skal likestilles med utenlandske aktører i konkurransen om kontrakter i norske og internasjonale romsatsinger. Skal Norge nå målet om å øke antallet lønnsomme bedrifter, øke sysselsettingen og få til vekst, må tilgangen til næringsutviklingsmidler for romsektoren økes i takt med den øvrige satsingen.

Utfordringene:

1) Det er ikke nok næringsutviklingsmidler til å utnytte den norske satsingen:

I NIFROs innspill til statsbudsjettet 2021 argumenterte vi for hvorfor det er viktig å øke de nasjonale følgemidlene, se Vedlegg 1. Siden er problemstillingen blitt enda mer aktuell på grunn av utviklingen i sektoren, noe vi utdyper i de neste paragrafene.

- i. I 2020 ble flere nye romsatsinger bekreftet. Det ble deretter bevilget økte midler til statlige etater (Post 74 og Post 50) og de statlige sektorpolitiske selskapene (Post 51 og 95) for at de skulle utnytte de nye mulighetene som kom med en økt satsing.

Samtidig er utviklingsmidlene for norsk romnæring mer enn halvert siden 2010 (Post 72). Romnæringen har så langt klart seg greit gjennom covid-19 krisen, men har måttet tåle harde prioriteringer. Dette går spesielt utover R&D budsjettene og muligheten for å satse på nye områder. Dette er problematisk og kan bli kritisk når Norge skal fremme næringsutvikling i tilknytning til de nasjonale satsingene samt inn i en ny periode med EU program som er i vekst.

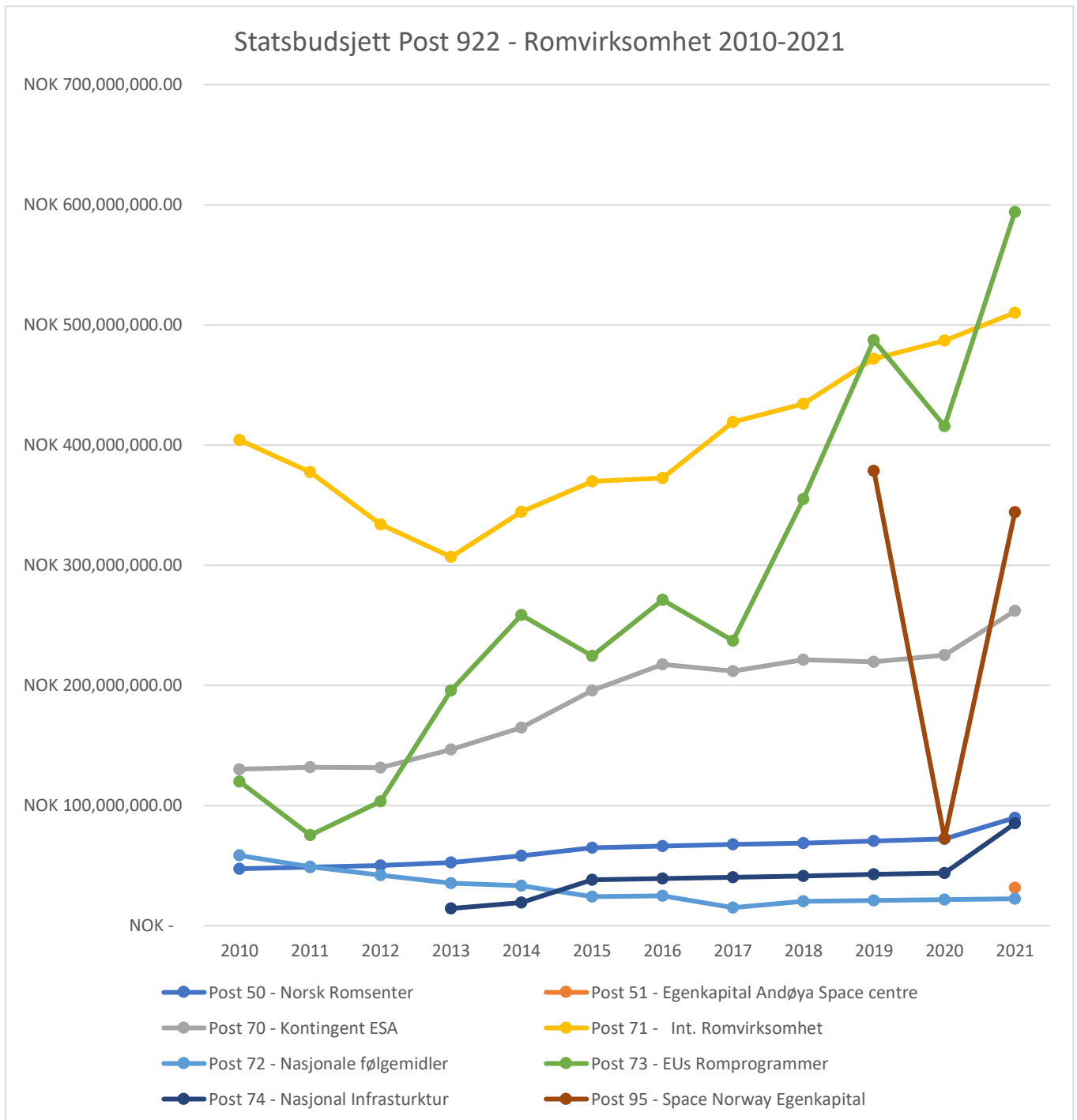
- ii. Som en del av romstrategien er det uttalt at det er ønskelig med både flere aktører og en større bredde av aktører. Vi ser at et økende antall aktører søker om å få innvilget nasjonale følgemidler, noe som viser at det er et behov. Den negative utviklingen betyr dessverre at mange ikke får støtte, og at de begrensede midlene må fordeles utover flere prosjekter.

I 2020 behandlet og godkjente Norsk Romsenter fordelingen av 22,8 millioner kroner i følgemidler for 2021. Det betyr at i 2021 er kun 1.1% av den totale norske romsatsingen å regne som næringsutviklingsmidler som kan prioriteres nasjonalt. Det er veldig lite for å oppnå et av hovedmålene med romstrategien: «Fremme lønnsomme bedrifter, vekst og sysselsetning». For 2020 var denne prosenten ca. 1,6% og tendensen er derfor fortsatt nedadgående. I 2021 ble disse midlene foreslått fordelt over 30 kontrakter til 28 aktører.¹ Når man på grunn av et særdeles begrenset budsjett fordeler et lite beløp over flere og flere aktører i en næring i vekst, vil man ikke klare å stimulere næringen etter hensikten.

- iii. Det generelle virkemiddelapparatet er ikke egnet til å utvikle teknologi og tjenester i romsektoren. Dette gir i praksis en negativ vridning og en ubalanse for norsk næring i forhold til aktører i andre land som har mer omfattende støtteordninger (se s.3). Manglende tilgang til pre-kompetitive virkemidler begrenser evnen til den norske sektoren til å kunne konkurrere om oppgaver i nasjonale eller europeiske satsinger.

¹ Norsk romsenter (2021) «Nasjonale følgemidler» Link: <https://www.romsenter.no/Fagomraader/Naeringsutvikling/Nasjonale-foelgemidler-2021>

Graf 1. Statsbudsjett post 922 – romvirksomhet 2010 -2021

2) Nasjonale romprogram på full fremmarsj i Europa:

I tillegg til økte fellesbudsjetter gjennom EU og ESA, ser vi en kraftig økning i omfang og antall av nasjonale romprogram i Europa. Nasjonale romprogram brukes aktivt til å fremme næringsutviklingen av egen næring. Det er derfor viktig for Norge å øke de nasjonale næringsutviklingsmidler for å likestille norske aktører med konkurrenter i andre land.

To eksempler:

i. Sverige:

I Sverige har man mange forskjellige nasjonale program for å stimulere til utvikling og kommersialisering i romsektoren. Som oppsummert i Rymdstyrelsen rapport for 2019:

«De nationella programmen har under 2015 till 2019 gett bidrag på mellan 110 och 127 miljoner kronor årligen till svenska lärosäten och mellan 113 och 151 miljoner kronor årligen till svenska företag, sammanlagt 574 miljoner kronor till lärosäten och 652 miljoner kronor till företag».²

ii. UK:

UK er et foregangsland i romsektoren, og har som mål å kapre 10% av det globale rommarkedet. Britiske myndigheter har satt i gang flere initiativ på nasjonalt nivå som dekker hele verdikjeden, fra forskning til marked, og innen en rekke markeds-segmenter. Dette inkluderer blant annet følgende program³:

- *International Partnership Programme.*
Programmet har et budsjett på £152 mil over fem år.
- *National Space Technology Program (NSTP)*
Programmet har flere programelementer hvor næringen kan få støtte for prosjekter, se illustrasjon 1 på neste side.
- *UK Space Flight Programme:*
£50 million program som skal kick-starte oppskytning av satellitter og rakettaktiviteter ved UK spaceports.

Legg merke til at en stor andel av midlene under UK Space Flight Programme tildeles privat industri, for å støtte dem i utviklingen av nye aktiviteter som er både viktige for UK og bidrar til utvikling av britisk næring⁴. Dette kan Norge trolig lære av. For å sikre at utviklingen også kommer britiske myndighetene til gode kan noe av finansieringen gjennom disse mekanismene brukes gjennom «Space for Smarter Government Programme»⁵.

For alle praktiske formål er nasjonale initiativ som støtter opp om statlige interesser i UK organisert stikk motsatt som i Norge, hvor det er hovedfokus på finansieringen av statlige aktiviteter, og næringsutviklingsaspektet kun blir fulgt opp hvis det passer. Norske myndigheter bør ha et større fokus på å både sikre nasjonale behov og sikre næringsutvikling.

² Rymdstyrelsen (2020) Årlig rapportering av svenska rymdföretag 2019. Link:

<https://www.rymdstyrelsen.se/contentassets/38a70296b16641dda2b3ad8914e637e6/redovisning-av-svensk-rymdverksamhet-2020.pdf>

³ UK Space Agency (2021) *UK International Partnership Programme*, Link: <https://www.gov.uk/guidance/apply-for-funding-academic-community-and-educational#international-partnership-programme> ; UK Space Agency (2020) *Corporate plan 2020-21*, Link: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/953910/CorporatePlan_UKSA_FINAL_20-21.pdf

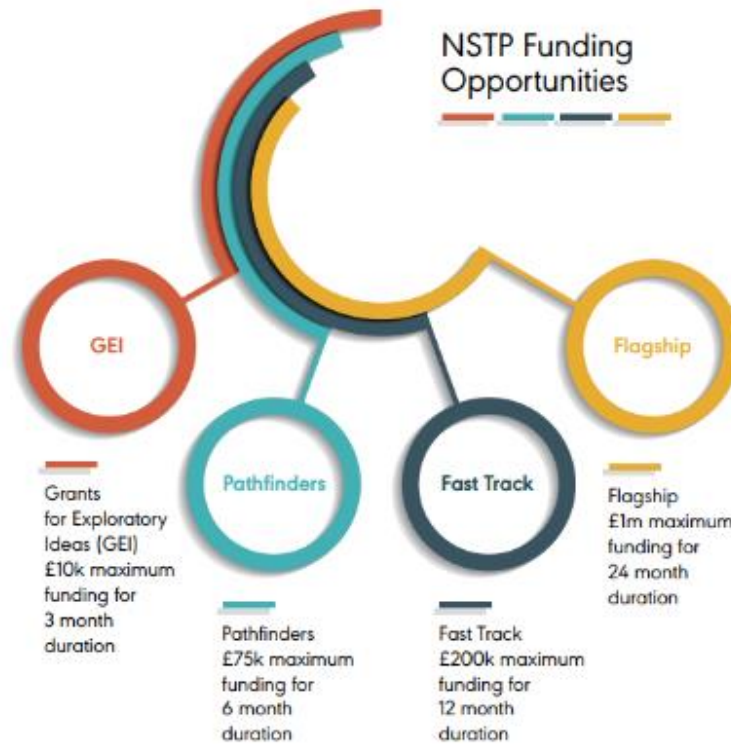
⁴ UK Space Agency (2018) “Lockheed Martin and Orbex to launch UK into new space age” link: <https://www.gov.uk/government/news/lockheed-martin-and-orbex-to-launch-uk-into-new-space-age>

⁵ UK Space for Smarter Government (2021) <https://spaceforsmartergovernment.uk/>

Illustrasjon 1: Oversikt over det britiske NSTP programmet og finansieringsmuligheter.
© UK Space Agency

UK SPACE AGENCY NATIONAL SPACE TECHNOLOGY PROGRAMME

Overview of Funding Types

3) Samarbeid stopper opp fordi Norge ikke har midler til bi-lateralt romsamarbeid:

Vi ser en generell utvikling som gjør det gunstig å dekke enkelte nasjonale behov utenfor de eksisterende ESA eller EU samarbeidskonstellasjoner. Slike satsinger kan gjennomføres i samarbeid med ett eller flere andre land som har sammenfallende interesse. Men, dessverre finnes det ikke noen midler på statsbudsjettet til internasjonalt romsamarbeid utenfor de europeiske romprogrammene. EU og ESAs romprogram er grunnmuren som vi må bygge videre på, men utviklingen i sektoren gjør at det kan være spesielt gunstig å gjennomføre enkelte aktiviteter utenfor de store europeiske programmene.

Norske bedrifter opplever at de blir invitert inn i samarbeidsprosjekt av aktører fra andre land. Deres myndigheter bidrar da med utviklingsmidler som de forventes blir matchet av norske myndigheter, men det er ikke mulig å få tilgang til slike midler her i Norge.

Norske romaktører har mistet viktige muligheter på grunn av dette. Som et supplement til de betydelige nasjonale prosjekter som er under utvikling, vil det være viktig å ha denne type bi-laterale midler tilgjengelige for å kunne skape en merverdi og næringsaktivitet sammen med viktige strategiske samarbeidspartnere fra andre land.

NIFRO har to anbefalinger for statsbudsjett 2022:

1) Virkeområde til nasjonale følgemidler (post 72) må utvides og potten økes til 150 millioner.

For å likestille norske aktører med internasjonale konkurrenter og maksimere nytteverdien av den norske romsatsingen anbefaler NIFRO at post 72 økes til 150 millioner NOK for 2022.

Virkeområdet til post 72 skal styrkes ved at nasjonale følgemidlene skal kunne bidra til at norske aktører:

- oppnår et teknologisk nivå som setter dem i stand til å posisjonere seg og høste flere kontrakter fra ESA og EU.
- iverksette prosjekt som er av relevans for nasjonale behov og satsinger.
- kan delta i bilaterale romprosjekter.

2) Norge bør tilpasse det nasjonale virkemiddelapparatet for å fremme norsk konkurransekraft internasjonalt

Romsektoren er i full utvikling, og andre land har tilpasset sitt virkemiddelapparat for å fremme egen næring. Dette påvirker norske aktørers mulighet å kunne konkurrere internasjonalt.

NIFRO ønsker at Norge gjør det samme, og at man bør utrede verdien av et nasjonalt romprogram med et næringsutviklings formål som inneholder flere elementer slik som i UK. Programmet skal sikte seg inn på hele verdikjeden, stimulere og støtte teknologiutvikling så vel som selskapsutvikling, samtidig som det satses på enkelte større flaggskip program knyttet til områder hvor Norge ønsker å etablere en egenevne eller være en nasjon med en global lederposisjon.

En slik mangeårig satsing gjennom disse 2 punkter vil for alvor støtte opp om alle de 4 mål som Norge har satt seg med romstrategien. Det vil også skape mer forutsigbarhet og tillate at norsk næring får posisjonert seg til å utnytte den norske satsingen nasjonalt og internasjonalt. For å sikre nasjonale brukerbehov bør en utnytte erfaringen med trekant samarbeidet fra forsvarsektoren for å utnytte effekten av nasjonale investeringer og satsinger bedre.

Mvh,

Mari A. Eldholm

Mari Eldholm
Daglig leder,
NIFRO

Onno Verberne
Styrerepresentant
NIFRO

Vedlegg 1:

Fra NIFRO
Drammensveien 165
0282 Oslo

Til Nærings- og fiskeridepartementet
Kongensgate 8
0153 Oslo

17.02.20

INNSPILL TIL STATSBUJSJETT 2021 FRA NORSK INDUSTRIFORUM FOR ROMVIKSOMHET (NIFRO)

I Meld. St. 10 (2019-2020), "Rommeldingen", som ble lagt frem av Regjeringen den 13 desember 2019, er det satt et mål om at Norsk romsektor skal vokse. Samtidig anerkjenner Regjeringen at sektoren er blitt strategisk viktig for Norge, både for å nå utenrikspolitiske mål og for å styrke nasjonal- og samfunnssikkerhet. Regjeringen vil derfor bidra til at norske teknologimiljøer skal evne å fremskaffe rombaserte løsninger for norske brukerbehov.

Romsektoren er en sektor i rask vekst, hvor det finnes store kommersielle muligheter. Men som Næringskomiteens anerkjente i 2016 da de bestilte den nye Rommeldingen – «bransjen opererer i et marked som er sterkt politisk styrt og avhengig av offentlig politikk». ⁶ Et godt samarbeid mellom det offentlige og private er derfor viktig, både i form av statlige midler i enkelte faser av teknologiutviklingen og for å få tilgang til markeder. Dette er anerkjent i den nye Stortingsmeldingen, og bør reflekteres i statsbudsjett 2021.

Det er i hovedsak to elementer som er kritiske for statsbudsjettet 2021. Dette er de to mest essensielle faktorer som må avklares i 2020 skal næringen være i stand til å kunne levere på målene om vekst og å utvikle teknologi som dekker nasjonale brukerbehov slikt lagt fram i Rommeldingen:

- 1) Kap. 922 – Post 73: Norge må delta videre i EUs romprogrammer
- 2) Kap. 922 – Post 72 : Utviklingen tilsier at Norge bør øke nasjonale følgemidler for romsektoren til 150 millioner NOK i året.

1) KAP. 922 – POST 73: NORGE MÅ DELTA VIDERE I EUs ROMPROGRAM

EU og ESA er hjemmemarkedet til norsk romnæring, konsekvensen av å ikke få kontrakter i EUs romprogram vil være katastrofale for norsk romnæring. I rapporten som ble levert av Oslo Economics i november 2019 ble det konkludert «at fortsatt deltakelse vil fortsette å skape muligheter for norsk næringsliv. Til nå har norske bedrifter en brutto verdiskaping på 1,5 milliarder kroner, og en netto verdiskaping på i underkant av 360 millioner kroner». ⁷

Europa satser rekordstore budsjetter på romvirksomhet. EU har bedt om et budsjett på 16 milliarder euro for neste periode. Det er en betydelig økning fra tidligere år, og dette til tross av at UK nå har gått ut av unionen. For at norske bedrifter skal få kontrakter i disse voksende EU

⁶ Næringskomiteens instilling til Regjeringen (2016-2017) <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2016-2017/inns-201617-097s/?m=1>

⁷ Regjeringen (27.11.2020) «Lønnsomt og bli med Eu ut i verdensrommet» Link: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/lonnsomt-a-bli-med-eu-ut-i-verdensrommet/id2679953/>

programmene, er det viktig at Norge fremstår som en solid og pålitelig samarbeidspartner og at det er «business as usual» å inngå kontrakter med norsk romindustri. Språket i Stortingsmeldingen som ikke bekrefter videre deltakelse, men kun sier at «Norge skal vurdere videre deltakelse» påvirker allerede dette bildet negativt internasjonalt. I klare ord: norske bedrifter mister muligheten å delta i nye kontrakter fordi Norsk deltagelse er uavklart. NIFRO ønsker derfor en rask avklaring og positiv konklusjon om at Norge skal være med videre i EUs romprogram, som vi også kan signalisere til europeiske industripartnere.

ANBEFALING: NIFRO støtter forslaget til Norsk Romsenter om videre deltakelse i Galileo, Copernicus og EGNOS, og deltakelse i de nye programmene SSA og GOVSATCOM. Tilgang til romsegmentene i Horizon Europe er også viktig.

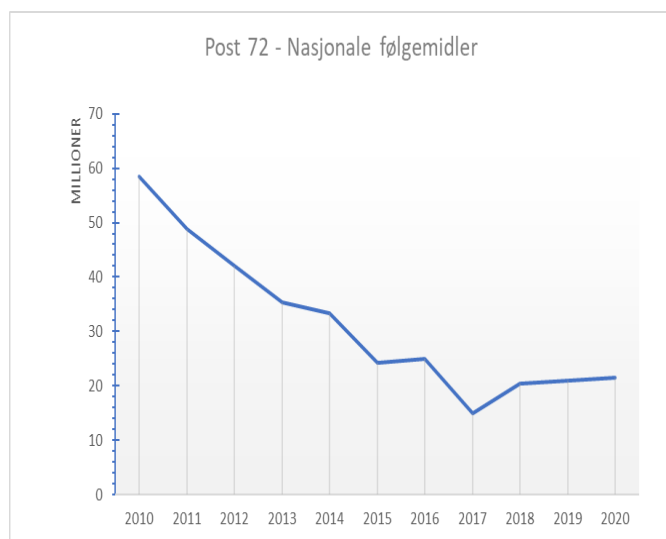
2) KAP. 922 – POST 72: NORGE MÅ ØKE DEN NASJONALE SATSINGEN PÅ ROMVIKRSOMHETEN

De siste 10 årene har Post 72 - Nasjonale følgemidler for romsektoren blitt redusert med over 50%. Fra 58.4 millioner NOK i 2010, til 21.5 millioner NOK i 2020, og dette er uten å ta hensyn til den generelle prisstigningen. Dette er en veldig uheldig utvikling for en næring som skal vokse. Spesielt da det er en såpass politisk styrt sektor, og gir en kraftig begrensning for mulighetene for vekst og teknologiutvikling i sektoren.

I samme tidsrom har budsjettet til Post 74 – for nasjonal infrastruktur økt. Men dette er ikke midler som næringen kan benytte seg av for å utvikle teknologi eller skape markedstilgang, men midler satt av til anskaffelsesprosjekter for norske etater som ikke har næringsutvikling som mål.

Som konkludert i EUs rapport om innovasjon i romsektoren, det generelle virkemiddelapparatet i Europa er ikke egnet for romsektoren. Dette er fordi romprosjekter ofte har lange utviklingsløp, krever høye startkostnader og baserer seg på en teknologi som utvikles for markeder som enda ikke eksisterer⁸. I tillegg er markedet rent internasjonalt fortsatt preget av myndighetenes dominerende rolle som kunde og premissgiver. Dette er også gjeldene i Norge, og gjør Post. 72 og de nasjonale følgemidlene spesielt viktige. I Menons rapport fra 2017 som evaluerte den offentlige satsingen på den norske romsektoren konkluderes det også med av «De nasjonale følgemidlene øker lønnsomheten fra det frivillige ESA-programmet»⁹.

Som et resultat av den internasjonale utviklingen ser vi nå også en økt merverdi av en større nasjonal satsing som følge av nye utviklingstrekk. Tre av disse utviklingstrekkene vil bli utdypet under:

1) Begrensninger i de europeiske programmene:

⁸ European Commission (2019) «Future of the European Space Sector», link:

https://www.eib.org/attachments/thematic/future_of_european_space_sector_en.pdf

⁹ Menon (2017) «Samfunnsøkonomisk analyse av norsk offentlig satsing på romvirksomhet» Link: <https://www.menon.no/wp-content/uploads/2017-21-Samfunns%C3%B8konomisk-analyse-av-norsk-offentlig-satsing-p%C3%A5-romvirksomhet.pdf>

En betydelig satsing i de Europeiske programmene er helt nødvendig for å skape vekst i norsk romsektor. Det er her bedriftene får de store kontraktene (som ofte inkluderer langvarige serieproduksjonskontrakter), utvikler ny teknologi og skaffer seg samarbeidspartnere og det nettverket som er nødvendig for å nå opp i kommersiell sammenheng. Samtidig er det viktig å anerkjenne at det er noen iboende svakheter i de europeiske programmene hvor en økt bevilgning til nasjonale følgemidler vil ha stor betydning for å sikre at nasjonal industri er i stand til å øke ringvirkninger og verdiskapningen som utløses av deltagelse i de felles internasjonale programmene.

Både ESA og EU er tunge byråkratiske organisasjoner som ikke over natten klarer å tilpasse anskaffelsesregelverk og prosjektstyring til å utnytte mulighetene knyttet til «New Space». Altså det å produsere billigere, raskere og enklere teknologi og bruke nye former for finansiering. USA og asiatiske land er i stand til å bevege seg mye raskere enn det EU og ESA klarer, og en stor bekymring er at Europa blir fraløpt. En økt nasjonal satsing med fokus på å utnytte mulighetsrommet knyttet til raskere og enklere produksjon, og å raskt kunne utvikle nye tjenester, vil ha stor betydning for å skape en konkurransedyktig norsk romsektor som kan gjøre det skarpt både for det europeiske og globale markedet.

2) Andre land satser mer på nasjonale romprosjekter og industriutvikling.

Sverige økte i 2020 den nasjonale bevilgning til romvirksomhet med 150 millioner SEK, med mål om å finansiere nye nasjonale prosjekt og utviklingsmulighet for svensk romindustri.¹⁰ Dette skjer nå også i større grad i forbindelse med nasjonale forsvarsprogram for romfart andre steder. Frankrike har for eksempel opprettet en Space Command, og satt av 3.6 milliarder euro i perioden 2019-2025 for å utvikle dette programmet og bygge nye franske satellitter.¹¹ Store deler av slike nasjonale investeringer vil gå til å bygge opp nasjonal industri. For å likestille norske aktører med industrien i andre land må også Norge øke sin nasjonale satsing.

3) Sikre norsk egenevne og at vi forblir en attraktiv samarbeidspartner

Den nye Stortingsmeldingen anerkjenner at nasjonal egenevne og kontroll i forhold til rombaserte tjenester er blitt kritisk, både for sivile myndigheter og Forsvarets rombehov. Regjeringen skal derfor bidra til at norske teknologimiljøer evner å fremskaffe rombaserte løsninger for norske brukerbehov. Spørsmålet er da, hvordan vil regjeringen bidra til å nå dette målet?

EU har i år opprettet et nytt Direktorat for «Defence Industries and Space» med mandat om å skape sterkere synergier mellom rom og forsvar. Som et ikke-EU land kan man stille spørsmål til om denne utviklingen vil begrense hva Norge får delta i, og spesielt hvilken dual-use teknologi vi får utviklet i EU sammenheng. Dette er spesielt viktig fordi ESA har et begrenset mandat til å kun drive med prosjekter for «exclusively peaceful purposes»¹². Derfor er en større nasjonal satsing nå blitt mer viktig enn noen gang før. Ved å ha tilgang til midler som sikrer utvikling av egne

¹⁰ Svensk Utbildningsdepartementet (18.09.19) «Stor satsning på rymdsektoren» <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/09/stor-satsning-pa-rymdsektorn/>

¹¹ Router (13.07.19) «France to create Space command within air force» <https://www.reuters.com/article/us-france-nationalday-defence/france-to-create-space-command-within-air-force-macron-idUSKCN1U80LE>

¹² ESA Konvensjonen, Art. II

norske behov, vil vi samtidig gjøre oss til en mer attraktiv strategiske samarbeidspartner for EU og andre.

ANBEFALING: Skal norsk industri være i stand til å levere på Regjeringens mål om vekst og evne å fremskaffe løsninger for norske brukerbehov må de nasjonale følgemidlene økes betydelig. NIFRO foreslår at Norge øker bevilgningen for de nasjonale følgemidlene til 150 millioner NOK i året.

En ambisiøs norsk politikk og budsjett for romsektoren vil være viktig for å holde følge med den globale utviklingen. Romvirksomhet er et sentralt verktøy for å nå en rekke av Norges politiske mål, og vil være ekstremt viktig i de kommende årene for å sikre dataen vi trenger for et digital, grønt og blått skifte, samt nasjonale og samfunnsikkerhets relaterte interesser.

Mvh,

Onno Verberne,
President
NIFRO

Mari Eldholm
Daglig leder,